

ELEONORA POSTEN

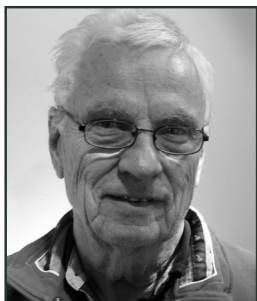
LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 3 September 2017 Årgång 25

Konstutställning i Magasinet 9 – 23 september

ORDFÖRANDENS SPALT

Att Lovö utsetts till naturreservat medför att det kommer att bli svårare att i framtiden exploatera vår vackra ö. Lovö borde som helhet ha blivit buffertzonen för världsarvet Drottningholm.

Riksantikvarieämbetets stora misstag kan kosta Drottningholm sin status av världsarv och Lovös sedan 1560-talet karaktär av kronopark. Hembygdsföreningens arbete kommer att karaktäriseras av det gamla talesättet ”rädda det som räddas kan”. Jag tror att naturreservatet under lång tid kommer att vara Lovö

hembygdsföreningens huvuduppgift. Vi ska inte acceptera att vårda smulorna av det som försvunnit. Vårt arbete måste vara mer offensivt. Nu gäller det att få vår stora markägare, Fastighetsverket, att ta större ansvar för naturreservatet. I nr 2/17 av EP kunde du läsa vårt brev och Länsstyrelsens och Fastighetsverkets svar på brevet om den oro vi känner för reservatets framtid. Kort sammanfattat finns en konflikt mellan vårt långsiktiga arbete och myndigheternas kortsiktiga policy. Detta problem kommer troligen att återkomma i många nummer av Eleonora-posten.

Vad vill medlemmarna? Det är en svår fråga att svara på. Vi har försökt att på olika sätt aktivera medlemmarna. Våra höst- och vårprogram har inbjudit medlemmarna till många intressanta aktiviteter med mycket lågt deltagande. Vi har väddat i EP om tips och erbjudit bilskjuts, men icke! Nu affischerar vi innan en annonserad aktivitet, med viss framgång. Den 29 juli kom ett tiotal medlemmar till ekodagen på Prästgården. Ska vi ska ha några höst- och vårprogram? Vilka alternativ finns? Kanske samarbete med andra föreningar, främst på Mälarsjöarna. Förhoppningsvis kommer vi att affischera och maila till de mailadresser vi har. Om du vill nås kan du meddela Staffan Lindholm (zootut@gmail.com)

En glädje för oss är att vi har möjlighet att utveckla arbetet på Hogsta. En utställning i Magasinet om Lovös tidiga historia är under arbete. Fynd från arkeolog Bo Petrés långvariga utgrävningar kommer att visas på övre våningsplanet, som i september också ska användas för en konstutställning. Den finska konstnären Katja Hannula kommer från den 9:e till den 23:e september att visa sina oljemålningar med hästmotiv. Bagarstugan kommer i dagarna att få ett brädgolv istället för betongen från 1950-talet och en vedspis i kammaren på samma plats där det förr fanns en vedspis.

Bertil Ottoson

LOVÖ NATURRESERVAT, NÅGRA PROBLEM

Lovö hembygdsförening ser Lovö naturreservat som en huvuduppgift, vår kanske viktigaste arbetsuppgift under kommande år.

Denna lantliga oas i centrala Storstockholm är utsatt för exploatörers lystna blickar. Reservatets lagliga skydd är relativt starkt, men det finns en gräns där marknadens intressen blir starkare än skyddet. Vi ser det på Ekerövägens breddning och de två cirkulationsplatserna på Lovö och ett hotat världsarv. Marknaden bryr sig inte om väglagens bestämmelser om trafikslagsövergripande planering. Detta är ett av skälen till att Lovö hembygdsförening är en viktig organisation. Vi står i vägen för exploateringen.

I reservatets skötselföreskrifter tonar ett levande jordbrukslandskap fram, liknande det som fanns när alla Lovös

gårdar hade mjölkkor. Djuren betade ängar, bryn och sökte föda i skogsområden. Det var ett öppet, artrikt, vackert jordbrukslandskap. Betande djur är därför en nyckelfråga för naturreservatet.

Den enda gård på Lovö som har kor och får är Prästgården som är kravcertifierad sedan 1987. Man har länge planerat att öka antalet djur. Men fler djur kräver mer mark för foderproduktion och ny mark att beta. En möjlighet var att arrendera mark från Berga när arrendatorn skulle pensionera sig. En lösning skymtade 2015 när Fastighetsverket förhandlade om att köpa Prästgården från Stockholms stift och Prästgården samtidigt stod inför ett generationsskifte. Nu uppstod ett behov att komma överens om hur Prästgården skulle skötas efter ägar-

Miljöminister Karolina Skog, Arlas VD Patrik Hansson, Elin Rydström och en Bregottfabrik.

och generationsbytet. Fastighetsverket diskuterade fram en avsiktsförklaring med familjen Rydström. I inledningen nämns Lovö naturreservat, SFV som reservatsförvaltare och Prästgården som principiellt viktig för reservatet: *"....gården har unika kulturhistoriska värden som ska bevaras. Gården har med sina betsdjur, mjölkkor och får, en unik ställning i Lovö naturreservat som är under bildande."* Sedan enas man i fyra punkter om SFV:s samarbete med Prästgården.

Punkt 2 *"SFV är positiv till att ... utöka den åkerareal Lovö Prästgård nyttjar i syfte att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för foder- och köttproduktion. Ett sådant exempel är Berga gård.....SFV är beredd att medverka till att tillträdande*

arrendatorer på Lovö prästgård i så fall bereds möjlighet att ta över hela eller delar av Berga-arrendet...."

Avsiktsförklaringen diskuterades fram under 2015 och förbereddes för undertecknande av SFV:s fastighetschef, Per Sandberg, och de tillträdande nya arrendatorerna, Elin Rydström och Karel Leesment, så snart SFV köp av Prästgården hade slutförts.

Men arrendatorerna använde den lagliga hembuds rätt arrendatorer har och köpte Prästgården. Köpet slutfördes i början av 2016. Den 1 oktober 2016 mailade Elin SFV och påminde om avsiktsförklaringens utfästelser. Men SFV:s hållning till Prästgården hade ändrats. Man svarade i ett mail den 11 oktober 2016: *"Marken som*

Berga gård avträder till 2017 ska i första hand förstärka våra befintliga gårdsarrendatorers produktion och verksamhet. Det SFV tidigare ansett vara mycket viktigt för naturreservatet togs tillbaka. Prästgården fick inte arrendera någon del av Bergas mark.

SFV:s ansvar för naturreservatets utveckling var alltså viktigt enbart fram till ägarbytet. Men vad har själva ägandet av marken med ansvaret för skötseln av reservatet att göra? Ett naturreservat är ett naturreservat och skötselföreskrifterna gäller oberoende av vem som äger marken. Marken bryr sig inte om vem som äger den. Den är bara intresserad av hur den sköts. Men för SFV är ägandet av marken överordnat markens skötsel. Min avlägsna dröm är att beslutsfattare i framtiden är lika kloka som hövdingarna i den nordamerikanska indiannationen Onondaga. En av dess hövdingar, Orin Lions, besökte Sverige på 1970-talet och föreläste för ointresserade svenska beslutsfattare:

*"The Onondaga Nation is a sovereign nation of people with its own government. This government has been in existence for countless centuries. The entire Haudenosaunee (Six Nations Confederacy) has 50 chiefs. The chiefs are all considered to have an equal voice. When in council, every chief has an equal responsibility and equal say in the matters of the Haudenosaunee. The Peacemaker envisioned the chiefs locking arms in a large circle. Inside the circle are the laws and customs of our people. It is the responsibility of the chiefs to protect the people within the circle and to look forward **seven generations** to the future in making decisions.*

If individuals do not follow the laws and customs of the Haudenosaunee, they have "left the circle" and are no longer under the protection of the chiefs."

Fastighetsverkets ointresse för hållbarhet och långsiktighet gjorde att vi skrev till Fastighetsverket och Länsstyrelsen (se nr 2/17 av EP) om vår oro för naturreservatets framtid. SFVs ändrade hållning verkar enbart bero på arrendatorernas köp av Prästgården. Detta förnekas av SFV.

Vid invigningen av Lovö naturreservat på Rörby den 14 maj fick jag vid två tillfällen informationen av förvaltaren att Fastighetsverket först erbjudit Bergas mark till Prästgården, alltså innan marken erbjöds Edeby och Norrby. I Fastighetsverkets svar (12 april 2017) på vårt brev (31 mars 2017) säger man att *"om inte någon av SFV:s övriga gårdsarrendatorer hade varit intresserade av markan hade den kunnat arrenderas av t.ex. familjen Rydström på Lovö Prästgård"*. "Vit man talar med kluven tunga" skulle Orin Lions ha sagt.

Eftersom frågan är så viktig för Lovö naturreservat beslutade styrelsen att vi ska undersöka problemet mer noggrant. Jag beställde därför den aktuella e-postloggen samt diarie- och ärendelistor från SFV och valde ut de 27 mail som verkade mest intressanta. Den 2 augusti kom brevet från SFV:s registerator med de beställda mailen, men inte alla. Mailen med ärendemeningarna "Reviderat arrendeförslag", "Hur utvecklar vi svar till detta brev?" och "Bete vid Berga gård" fick vi inte med motiveringen att materialet är internt arbetsmaterial. Jag anser att dessa mail

är de mest intressanta eftersom de tro-
ligen säger hur SFV har resonerat.

Efter att ha tänkt och undersökt
begärde jag den 8 augusti att SFV
omprövar sitt beslut. Om inte SFV
ändrar beslutet kan vi överklaga till
Förvaltningsrätten som prövar mål
mellan myndighet och privatpersoner.
Sista instans är Kammarrätten, men då
krävs prövningstillstånd.

Min inledning: *"Kammarrätten
konstaterar att intern e-post som inte ska
omarbetas eller bli till ett ärende ska ses
som upprättat i och med att det sänds
och därmed blir allmän handling".* I
princip är alltså all *intern* e-post allmän
handling i och med att mailet är en del
av beredningen av ett speciellt ärende.
Att e-post mellan myndigheter mer
entydigt är allmän handling följer av
detta. "Reviderat arrendeförslag", "Hur
utvecklar vi svar till detta brev?" och
"Bete vid Berga gård" borde därför vara
allmänna handlingar, som utan att vara
sekretessbelagda är offentliga.

"Hur utvecklar vi svar till detta
brev?" handlar om beredningen av
SFV:s svar på Lovö hembygdsförenings
brev 2017-03-31 till SFV om förening-
ens oro för Lovö naturreservat. Svaret
till hembygdsföreningen avsändes den
12 april 2017 (se EP nr 2, 2017). Ären-
det är därmed för SFVs del avslutat

och mailen alltså i dubbel bemärkelse
allmänna handlingar.

I skrivande stund har vi inte fått
svar från SFV. Offentlighetsprincipen
innebär att medborgares begäran att ta
del av allmänna handlingar ska hand-
läggas skyndsamt. Styrelsen tror är att
SFV har stora problem med att lämna
ut mail som visar brister i tjänsteutöv-
ningen.

När jag granskar det som hänt med
betydelse för Lovö naturreservat ser
jag statstjänstemän som bryter givna
löften, beslutar på osaklig grund och
uppsåtligen inte talar sanning. Detta
vet vi gäller inte enbart i relation till
Lovö hembygdsförening.

**I Brottsbalken finns bestämmel-
ser om tjänstefel. BrB 20:1:** *Den
som uppsåtligen eller av oaksamhet vid
myndighetsutövning genom handling eller
underlåtenhet åsidosätter vad som gäller
för uppgiften skall dömas för tjänste-
fel Om ett brott som avses i första stycket
har begåtts uppsåtligen och är att anse
som grovt, skall dömas för grovt tjänstefel
till fängelse, lägst sex månader och högst
sex år. Vid bedömande av om brottet är
grovt skall särskilt beaktas om gärnings-
mannen allvarligt har missbrukat sin
ställning eller om gärningen för någon
enskild eller det allmänna har medfört
allvarligt förfång eller otillbörlig förmån
som är betydande.*

**Förhoppningsvis har vi innan
utgivningen av nästa nummer fått
tillgång till det material SFV vill
dölja. Medlemmarna kan se fram
emot ett spännande nr 4, 2017 av
EleonoraPosten.**

Bertil Ottoson

LOVÖ – EN Ö I FÖRÄNDRING

Bästa Lovöbor, jag har fått möjlighet och glädjen att reflektera över en ganska speciell ö i Stockholms omedelbara närhet. I senaste numret av Eleonoraposten har Bertil Ottoson skrivit en tankvärd artikel om Norrby gård, och dess nuvarande ”kronotorpare”, Bengt Öhman. (Ja, detta epitet använde gärna min morfar Carl Cecil Bäckström om sig själv då han satt på Norrby, med en glad självvironisk blinkning! Således är det ingen ringaktning i att vara kronotorpare, tvärt om!) Artikeln ger anledning till flera reflexioner om Lovö, speglad i förändringen av Norrby gård under ca tre generationer. Det jag tidigare berättat om i Eleonoraposten, relaterat till Norrby, går tillbaka till perioden 1910-talet till tidigt 1950-talet, då gården togs över av Ragnar Pettersson.

I mångt och mycket speglar gårdens förvandling under bara tre generationer vårt svenska samhälles snabba förändring från ett agrarsamhälle till ett numera – ofta kallat – postindustriellt samhälle. Då morfar och mormor drev Norrby (från 1912 till 1953) var gården en del av dåtidens mer lokala livsmedelsförsörjning, mycket inriktad på Stockholms behov. I så motto stod Lovö då fortfarande i en lång historisk tradition. Jämför gärna med Fredmans Epistel 48: ”Solen glimmar blank och trind”, där en strof lyder ”..ifrån Lovön komma vi, med grönsaker, selleri, mjölk och äpplen klara.” Morfar var ordförande i något som hette ”Inre Ringen”, en sammanslutning av mjölkproducentgårdar i Stockholms omgiv-

ningar. Med dåvarande Mjölkcentralen (en av föregångarna till nutidens Arla) förhandlades om mjölkpriset, bland annat. Som jag tidigare berättat var min mormor angelägen om att sköta och bevara kohållningen på Norrby gård. Under första hälften av 1900-talet var mjölkproduktionen en stabil grund för gårdens ekonomi. Idag konstaterar Bengt Öhman att gården inte har råd med denna produktion, än mindre givetvis att ha någon anställd att sköta en djurbesättning. Den nuvarande mjölkförsörjningen av Stockholm är en internationell affär. Mjölken importeras idag från flera av våra grannländer, så konkurrensen är således helt anorlunda idag!

Men, ladugården på Norrby står inte tom. Istället för kor hittar vi idag åtskilliga hästar, dock med ringa släktskap med hästarna på morfars tid! Dåtidens arbetshästar, trygga och starka ardennerhästar, ibland kallade bryggarkampar, skulle knappast klara en trav- eller galopptävling med dagens hästar som finns i stallen runt om på Lovö! Å andra sidan var de goda ardennerna inte medicinerade med vare sig antibiotika eller andra preventiva preparat. I vissa fall är gödseln från moderna häststallar belagd med restriktioner för återföring till åkermark, just på grund av problemet med läkemedelsrester i hästbajset. Detta gäller tack och lov inte hästbeståndet på Norrby idag, utan tvärt om, genom användning av hästgödseln tillförs bland annat fosfor till gårdens marker.

Att ett modernt svenskt jordbruk är insatt snarare i en helt annan konkurrens än för ca 75 år sedan vittnar Norrby gård om. Ett klart exempel är arrendets storlek. Morfar arrenderade ca 110 tunnland (dåtidens vanliga mått på gårdsstorlek), eller 55 hektar. Fram till slutet av 1940-talet kunde gården försörja fyra familjer. Givetvis var levnadsstandarden mer blygsam då. Idag råder Bengt Öhman över mer än 200 hektar, och dessa marker försörjer två familjer.

Försörjningsbasen ger också ett intressant perspektiv på förändringen över tid. Morfar drev under lång tid jordbruket enligt principen skiftesbruk, med brödsäd eller hö för djur-

hållningen ett år, träda påföljande år och klöver och lucern (kväve-fixerande växter) ett tredje år. Tillförseln av näringsämnen skedde med kogödsel och i någon mån hästgödsel, samt ytterligare en tillsats vid behov av konstgödsel. Dagens jordbruk har normalt lämnat denna modell med det uppenbara kravet på högre avkastning. En slags "återkoppling" till äldre tider är dock att man kan använda rötslam som närsalttillsats, och dessutom nyttja det organiska innehållet som mullbildande komponent. Nu är Norrbys bästa lönsamhet brödsädsodling på markerna (vete och korn) med en försäljning som går till whisky och öltillverkning. Eller med andra ord, en förändring från att tillgodose lokala behov till den stora omvärldens behov.

Detta ger samtidigt anledning till en annan reflexion: Lovö hyser sedan lång tid tillbaka (1930-talet) ett av Stockholm Vattens ytvattenverk. Lovö vattenverk kommer med all sannolikhet att bli långt över 100 år. Ökade krav på vattenförsörjning från Storstockholm invånare kommer att kräva både utbyggnad och förstärkning av renings-effektiviteten. Så sett i ett "Norrbyperspektiv" (ja, vattenverket lokaliserades på mark som ingick i Norrbys kronoarrende!) kan det idag konstateras, att "vårt dagliga vatten"(?) tillförsäkras på "Norrbymark". Vårt dagliga behov av gott vatten (Voda på ryska) är ca 2 l, till en kostnad av ca 4 öre. Vårt möjligen mer tveksamma behov av "det lilla vattnet" (Vodka på ryska) betingar ett pris om mer än 400 SEK/2 l. Drycken ABSOLUT VODKA baseras ju på vete, fast då från vete odlat på Österlen!

Nu till några andra perspektiv på Lovö i relation till storstaden: Lovön betraktad från ovan är verkligen en grön oas mitt i storstaden. I samtliga väderstreck är ön omgiven av stadsbebyggelse. Staden, och då framförallt Stockholm har sedan lång tid haft synnerliga krav på Lovön och både resurser och läge! Tidigare var ön framförallt en plats för att tillhandahålla mat, också under en tid som deponi för stadens latrin! (Det lär finnas latrinpropor på olika ställen på Lovö). Lovös geografiska läge har varit och är – attraktivt för inte bara Stockholms behov, utan också för Statens. Exempel har redan givits: Lovö vattenverk. Ytterligare kan Drottningholms golfbana ses som ett svar på framförallt stockholmarnas behov till rekreation och tävlan på flera nivåer och platser. Genom golfbanan fick ön avsätta betydligt större åkerytor än vad käre morfar släppte av i åkerareal för Lovö vattenverk. När den nya vattenledningen drogs mot Vällingby på 1950-talet över området kallat Kolbotten, väster om Nytorp skedde också mer eller mindre förstörande ingrepp i vackra betesmarker. Statens olika behov av viktiga aktiviteter har avspeglats i observatoriet på berget norr om Norrby, FRA mellan Hogsta och Kungsgården samt Sötvattenslaboratoriet norr om Drottningholmsmalmen. Dessa institutioner kanske inte upplevs som störande element i Lovömiljön? Särskilt Sötvattenslaboratoriet, som för övrigt fick ett studiebesök i höstas av gamla vattenrallare – ett högt uppskatat besök för övrigt – har ju fått smälta in i Lovönaturen på ett förträffligt sätt.

Å andra sidan finns Lovöbor som med bekymmer ser FRA:s utbredning, som kan ses som ett större ingrepp i jordbrukslandskapet.

Nej, de stora och allvarliga angrepen från storstadens sida på Lovö har ju dessvärre manifesterats av förbifart Stockholm och hotet mot världsarvet Drottningholm. Dessa exempel är nog dessvärre allvarligare fysiska symboler för Lovös utsatthet av storstadens behov. Om dessa hot skrivs väl och initierat, inte minst i Eleonoraposten.

Enligt nyttillkommet beslut skall nu en naturräddning åstadkommas av ängs- och skogsmarker genom Länsstyrelsens beslut. Gott och väl – men hur ser det hela ut? Enligt Bertils artikel om Norrby skall ett mindre bidrag till driften skapas, om 2 MSEK/år. Man måste fråga sig hur långt räcker detta bidrag? Beloppet svarar mot kostnaden för ca två årsarbetare, och detta under 5 år.

Bengt Öhman har oroat sig – kommer de nya nyttjarna av Lovönaturen kunna respektera befintliga levnadsvillkor? Denna oro hade också min morfar, som ibland kunde konstatera att åkrarna med mognade vete blev minst sagt omilt behandlade av stadsbor. Dessa hade uppenbarligen minst sagt dimmiga begrepp om vad allmansrätten innebär.

Ett stort tack till Bengt Öhman och min barndomsvän Clas Florgård, för värdefull hjälp med korrigeringar av texten, samt kompletterande minnen och sakligheter! Som avslutning kan jag instämma i Bengt Öhmans känsla

av Lovö som en "stamort" på jorden, trots att jag skriver detta från ett annat världsarv, Falu gruva med tillhörande omgivningar.

Stig Morling (Bäckström), vattenvårdare med Lovörötter

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING TACKAR

Justine Lagache för att du med artistisk elegans har gjort Eleonoraposten mer läsvärd. Det gläder oss att du finns kvar som back-up när Maria Wold-Troell övertagit ansvaret för tidningens layout.

Vi hoppas du finns kvar som affischmästare.

Bengt Öhman, Norrby, som har skänkt ett städ till vår smedja. Nu kan vi göra fler saker och andra saker än tidigare. Anders Florgård har redan inspirerats att göra ett antal smidesprodukter till Magasinet!

VAD HÄNDER MED KIOSKEN?

Rykten om Drottningholmskiosken gör att många är oroliga och upprörda beroende på vem man har lyssnat till. Därför bad redaktionen Fastighetsverket om den information som finns om kioskfunktionens framtid vid entrén till världsarvet.

Detta säger Catharina Nordenstedt, Fastighetsverket:

"Överklagandet ligger hos regeringen och det är svårt att bedöma hur lång tid överklagandet tar eller om det kommer att medföra omarbetningar för Trafikverkets räkning. Troligt är att vägprojektet blir ytterligare senarelagt. Pressbyrån blir självklart kvar till dess att vägprojektet kräver annat. Vi diskuterar också en tillfällig lösning med Pressbyrån (Reitan Convenience Sweden AB) under den period vägprojektet pågår.

Parallellt pågår studier om hur servicen inom området ska tillgodoses i framtiden. Det kan bli en eller flera permanenta lösningar. Planerna ligger flera år framåt i tiden och ingenting är fastställt.

I alla ärenden rörande service på Drottningholms slottsområde samverkar vi med Slottsförvaltningen. En slutlig lösning kräver tillstånd av Riksantikvarieämbetet."

ELEONORAPOSTEN 25 ÅR!

En **optimistisk Anita Edam** föreslog i maj 1988 styrelsen att starta en medlemstidning med namnet EleonoraPosten. Tidningen skulle vara en historisk och kulturhistorisk tidskrift, populärt skriven med ambitionen att vårda, föra vidare och utveckla det svenska kulturarvet och den svenska kulturen med lokal utgångspunkt. Den skulle också ge förströelse och uppmuntra amatörskrivare, -berättare och -tecknare inom föreningen att publicera sig.

Tidningen skulle utkomma med 4 nr per år, alla nummer inte lika påkostade och innehållsrika. Anita Edam åtog sig att vara redaktör. Det behövdes ett redaktionsråd och en ekonomigrupp. Det första numret föreslogs bli julnummret 1988. Som bilaga till skrivelsen fanns ett förslag på innehåll i detta julnummer – 10 artiklar med innehållsbeskrivning!

Ett första provnummer på 8 sidor kom ut i maj 1991 med Anita Edam som redaktör. Hembygdsföreningens ordförande, Lars Djerf, inledde med att önska att tidningen skulle komma att bli ett forum för debatt och en källa till kunskap samt stå öppen för olika åsikter. Under rubriken Rivningsskandal på Malmvik berättades om turerna kring rivningen av Brotorpet där Marcus och Amalias Minnesfond först skulle stöda en renovering men efter påhopp i DN ändrade sig och lät Brotorpet Nedre Lindö rivas. Ekerö kommun visade inget intresse för denna kulturhistoriskt intressanta byggnad.

I provnumret skrev också Karin Wahlberg om året 1579. Då härjade pesten Stockholm och Johan den

tredje, gift med Katarina Jagellonica som var katolik, beordrade den katolska högskolans lärare och elever att flytta till Lovö. Den katolska högskolan fick något år senare tillstånd att flytta tillbaka till Riddarholmen.

Under rubriken Protokollen berättar fanns i provnumret utdrag från Lovö socialdemokratiska arbetarekommuns protokoll från medlemsmötet den 27 november 1921. Där skrivs om en dansafton den 19 november till förmån för två familjer på Rörby där männen var sjuka och arbetslösa. Behållningen blev 19:75 och en frivillig insamling gav 20:25. Potatisinsamlingen gav 74 säckar potatis, som kyrkoherde Klefbäck skulle förmedla till 57 fattiga familjer i Sofia församling.

Från 1992 blev utgivningen av EP regelbunden, men det dröjde ganska länge innan Anitas Edams vision med 4 nummer per år blev verklighet. Vi bestämde att se 1992 som EleonoraPostens födelseår. Vid sekelskiftet hade 14 nummer av EleonoraPosten kommit ut. Då övergick man från löpande nummering till nr 1 till 4 varje år med början 2000. Sedan dess har EP utkommit med 4 nummer per år. Det beror troligen på att medlemstidningar måste utkomma med minst 4 nummer per år för att slippa betala moms.

Vad fanns att läsa i EP? Kylli Johannisson har så länge hennes syn tillåtit löpande fört bok över artiklarna i EP. Där nämns författarna oftast med signaturer. Thomas Billig skrev artiklar med anknytning till Drottningholms slott med omgivningar. Härje Bäärnmans signatur syns ofta liksom Stina Odlinder Haubos och Kylli Johannis-

S/S DROTTNINGHOLM – VÅR FINASTE LÄNK TILL HUVUDSTADEN

Det är tankeväckande att från Västerbron se på de andra broar som tar trafiken i nord-sydlig riktning. Närmast ser man Essingeleden och bortom den i väster finns ingen fast vägförbindelse förrän den ganska nya bron i Strängnäs! Och åt öster ser man Gamla Stan/Slussen. Och bortom finns ingenting – utom Karelska näset!!

Man ser så självklart vad vattenvägar betytt och ännu betyder. Man ser Stockholms nära öar och holmar. Man ser i väster att övärlden finns där – som hos oss på Mäläröarna. Och så vet vi ju att alla den enorma skärgården finns i öster.

För livet i denna labyrintiska övärld var förr vattenvägar alltid avgörande. I beskrivningar av vår hembygd får vi trevliga och intressant bevis för detta. Av stort intresse är att följa utvecklingen av transportmedel och transportvägar till lands och till sjöss. Och hur årstider påverkat ”trafiken”. Snabbast gick det på säkra isar och långsammast på höstblöta lervägar.

Segling kunde medföra retfulla förseningar. De här förhållandena har i äldre tider avsatt spår i brev, dagböcker, redovisningar och annan dokumentation, kanske främst beträffande de kungliga slotten Gripsholm och Drottningholm.

Förutsättningarna var genom århundradena ganska oförändrade fram mot 1800-talets början. Användbara ångmaskiner framställdes då. En sådan kom att införskaffas från England för att driva en kvarn på Kungsholmen - på den nuvarande platsen för Stads- huset. Det var år 1806. En engelsman, Samuel Owen, ledde installationen. Han kom senare att etablera en verkstad på Kungsholmen för ångmaskiner till fartyg. Det ligger ju mycket när till hands att han från installationerna vid ”Eldkvarn” sett målartrafiken med segel och rodd passera förbi - och då insett vilken marknad för mindre ångmaskiner som kunde öppna sig.

Den 29 juli 1818 annonserade Owen att hans ”Ångmaskins.Fartyg” skulle inleda trafik från Riddarholmen till Drottningholm. Ett av Owens första ångfartyg uppges ha haft propeller men sedan under lång tid var det skovelhjul.

Historien om Drottningholmstrafiken upptar en lång följd av farkoster, där även namnen avspeglar tidsandan. Några exempel på ångfartyg som i olika etapper avlöst varandra.

"Lilla Föreningen"	c 18251
"Svea"	c. 1829
"Delphin"	1836
"Josephina"	1830-talet
"Fritjof"	D:o
"Bellman"	1837
"Drottningholm"	1838
"Tessin"	1861 (Flera fartyg med detta namn)
"Sjöfröken"	c 1880
"Drottningholm"	19352
"Upland"	1937 Reparerad o 1946 omdöpt till "Drottningholm"
"Björkfjärden"	1937
"Bayard"	1938 (Senare omdöpt till "Carl Philip")
"Drottningholm"	1969 (f-d. "Valkyrian", byggd 1909)

1 Det är känt att ett av Flottans första ångfartyg hette "Föreningen" och jag har gissat att namnen syftar på unionen (med Norge).

2 Svenska Amerikalinjen hade då ett – något större – S/S Drottningholm, men medgav med viss tvekan att namnet fick användas.

Den senaste "Drottningholm" är förklarad som ett kulturminne och ett bevis för detta finns vid ingången till nedre däck. Och hon har varit med om vådliga äventyr. Ödesdigrast var naturligtvis den brand, som i maj 1980 - vid Klara Mälarstrands kaj "förvandlade Drottningholm till ett stålskelett".³

Då uppstod spontant bland både anställda, nyckelpersoner och andra en stark önskan att bilda en stödförening för att på alla tänkbara sätt rädda fartyget. Vid årsskiftet 1980/81 åstadkom behjärtade och skickliga män och

kvinnor två avgörande saker. Man bildade Mälaröarnas Ångfartygs AB med bl.a. besättningsmedlemmar som delägare och vidare Ideella Stödföreningen för Ångbåten Drottningholm. Sedan jättearbetet med att rädda fartyget genomförts kvarstår den ideella föreningen för att bevaka kulturhistoriska värden kring ångbåtstrafiken, främst till Drottningholm. Föreningen är därmed en av de sammanslutningar som Lovö Hembygdsförening har all anledning att gynna.

3 Ångfartyget Drottningholm, s 59 m.fl.

JAS-OLYCKAN VID LÅNGHOLMEN 8 AUGUSTI 1993

Denna sensommardag anordnades olika evenemag till sjöss, men även flyguppvisningar med anslutning till Riddarfjärden. Drottningholmsbåtarnas trafik passade in i programmet. Min fru och jag beslöt oss att åka in och se uppvisningarna. Vi beslöt att för en gångs skull "åka båt". Det var rätt fantastiskt att se de stora åskådarmängder som sökt sig ned till stränderna, runt Riddarfjärden - inte minst på Långholmens klipphöllar.

Vi beslöt så att undvika trängsel och därför inte stanna till slutet utan åka med s/s Drottningholm något tidigare. Vi fick bra plats på akterdäcket. Då kom det ensamma JAS-planet in från norr, ganska lågt och med påfallande låg fart. Vi såg tydligt hur piloten sköt ut sig ur kabinen och ljusstrimman från stolens raketer, och hur han och planet singlar in mot Långholmen och Västerbron. Vår båt fortsatte naturligtvis mot Drottningholm, men alla ombord måste ha varit uppfyllda av tankar på en jättekatastrof. Rök steg upp från Långholmen. Det var ju ett försynens under att endast en person skadades. Piloten fick obetydliga skador.

Vid en reportageresa i juli 2017 med samma båt – s/s Drottningholm – intervjuade jag befälhavaren, kapten Guy Johansson, som mycket väl kände historien men inte var i tjänst på fartyget den 8 augusti 1993. De yngre besättningsmedlemmarna hade inte heller något att berätta. Det är ju ett tag sedan.

John Crafoord

KÄLLOR:

Ideella Stödföreningen för Ångfartyget Drottningholm, *Ångfartyget Drottningholm*,

Bromma 2003

Bra Böcker Uppslagsbok: *Owen*

Google: JAS

Militärhistorisk tidskr. 1987: *Introduction of Steam in the Royal Swedish Navy*

Uppsats av S.Bojeryd

JAS-minnet är en skulptur på Långholmen som skapades av konstnären Thomas Qvarsebo och restes 1994

EN SLÄKTHISTORIA

BAKGRUND

Min farfars far **Anders Svartengren** (1817-1873) var präst i Värmland. Hans första hustru dog i barnsäng tillsammans med barnet 1851. Han gifte om sig hade med sin andra hustru 5 barn. Min farfar Oden blev järnvägstjänsteman. Gustaf ägnade sig åt lantbruk och Yngve blev tidningsman med engagemang i rösträttsfrågorna. Döttrarna Emilia och Anna kom att leva långa liv, Anna är begravd på Lovö kyrkogård bredvid Yngve och Gustaf. Mitt intresse för min grand onkel, Yngve Svartengren (1859 -1918), väcktes tidigt på grund av ett fotografi från 1899 när Yngve står vid sin cykel på en väg i Böhmen.

GRANDONKEL YNGVE

Yngve föddes i Blomskog 1859. Efter-
som fadern dog 1873 innebar det att
de ekonomiska förhållandena försäm-
rades för familjen. Men Yngve kunde
läsa vidare och tog studentexamen i
Karlstad 1880 vid Högre allmänna lä-
roverket. Han inskrevs 1881 på Värm-
lands nation i Uppsala och studerade
där till 1884. Föreningen Verdandi
och den liberala studentrörelsen var
den tidens aktuella strömningar och
väckte hans aktiva intresse. Föreningen
bildades 1882 med kritik av rådande
religionsuppfattning och mot sexuell
pryderi. De småskrifter föreningen gav
ut under åren 1888-1952 för att gynna
folkbildningen har haft stor betydelse
för att öka allmänhetens kunskap.
Någon akademisk examen tog Yngve

Yngve Svartengren som student

inte, men studierna och studentlivet
innebar god förberedelse för journalis-
tiskt arbete.

Student

Bland hans studentkamrater var
Mauritz "Maggan" Hellberg och Gustaf
Fröding. Hellberg ingick i den grupp
studenter som kom att engagera sig
i föreningen Verdandi. Sedlighets-
debatten 1887 kom att få avgörande
betydelse. Hellberg var föreningens
ordförande och fick ta konsekvenserna
av att bland andra föreläsare ha enga-
gerat Hinke Berggren. I ett anförande
den 2 april 1887 uttalade sig Berg-
gren i de aktuella sedlighetsfrågorna.
En insändare i tidningen Fyris fick
det hela att framstå som att anstän-
dighetens gränser överskridits. En
skandal utvecklade sig som ledde till
akademiska bestraffningar. Hellberg

fick personligen ta konsekvenserna. Han hade som yrkesinriktning tänkt avlägga examen som lärare men den banan blev då stängd och medförde att han kom att ägna sitt liv åt tidningsbanan. Mauritz Hellberg blev Karlstads-tidningen trogen till 1939 och verkade som chefredaktör.

Redaktör

Yngve började sin journalistiska bana i Nerikes Allehanda men från 1886 tillträdde han som chefsredaktör på Karlstads tidningen. Tidningens ägare Albin Forsell (1855-1934) grundade Karlstads tidningen 1879 och var dess utgivare. Yngve anställde sin studentkamrat Gustaf Fröding i redaktionen 1887. 1888 inträdde även Hellberg i redaktionen efter Uppsala studierna. I Karlstadstidningen var Yngve verksam till 1890. På hösten 1889 sände Fröding sina nyskrivna dikter *Guitarr och dragharmonika* i ett brev till Hellberg och Yngve för att "ärligt" få höra sina kamraters uppfattning. 1890 skriver han till Hellberg: "Både flat och förlägen blev jag över det mottagande mina arma hjärnfoster fingo hos dig och Svartmannen."

Uppsala Nya

Yngve blev chefredaktör i den nystartade Uppsala Nya Tidning 1890, en liberal radikal frispråkig tidning. Grundare var Hjalmar Öhrvall, Nils von Schneidern och Axel Lilliehöök. Första numret utkom den 3 december 1890. Gustaf Fröding medverkade i tidningen både med dikter, kåserier och insändare. 1896 vittnade Yngve för Gustaf Fröding i tryckfrihetsmålet

Yngve cyklande i Böhmen 1899

mot Fröding – som gällde dikten *En morgondröm* i diktsamlingen *Stänk och Flikar*. Diktens öppna hjärtlighet i en samlagsscen väckte stor uppmärksamhet, resulterade i mycket upprörda känslor och ventilerades livligt i pressen. Efter flera års verksamhet i UNT flyttade Yngve 1897 till Östergötland.

Rösträttsfrågorna

kom att prägla Yngves liv. Han deltog i folkriksdagarna 1893 och 1896 och var förespråkare för den allmänna rösträtten. Han gav ut flera skrifter och höll offentliga föredrag i rösträttsfrågan. Tillsammans med Karl Hammarberg (1867-1915) redigerade Yngve Östergötlands Dagblad 1897-1901. Tidningen hade då sin huvudredaktion i Norrköping och var en daglig tidning. Han var med att grunda Svenska Journalistföreningen 1901 och

Karlstadstidningens redaktion, Yngve Svartengren och Mauritz "Maggan" Hellberg (sittande). Den tredje okänd.

ingick i styrelsen 1902. Han var även medlem i Publicistklubben. Yngve flyttade till Stockholm och verkade för det proportionella valsättet och allmän rösträtt. Han bodde en period på Wollmar Yxkullsgatan 15 A – i ett hus som fortfarande står kvar. Efter en period i Malmö tidning 1903 ingick han i redaktionen på Svenska Dagbladet 1905 men övergick till Stockholms Dagblad från 1906 fram till 1909.

Kollegor

Hans verksamhet i Stockholms Dagblad beskrivs av Hedvig af Pedersens: "Yngve Svartengren var vår närmaste granne, han satt i våningens före detta kök, där spisen stod kvar, camouflerad av en skärm. Här hade jag full frihet att värma vatten, när och så ofta jag ville vilket skedde under konversation över skärmen med den framstående ledarskribenten." Längre fram skriver hon "Svartengren beklagade sig för mig över att Hildebrand gjorde ändringar och tillägg i hans ledarmanuskript; när dessa orsakade polemik, var det S själv som fick försvara dem." Karl Hildebrand (1870-1952) var tidningens chefredaktör 1904-1913.

Cyklist och cigarrökare

Yngve hade flera favorit sysselsättningar: Att spela biljard, röka cigarr och cykla. Min faster Elsa (1889-1989) dvs Yngves brorsdotter efterlämnade en mängd släkthistoria däribland farbror Yngves fotografier. Bland dessa finns en bild på honom med cykel på utflykt i Böhmen vid Wotsch daterad 18 juni 1899. Vem han cyklade tillsammans med framgår inte, men anmärkningsvärt är att tidningen Hjulsports redaktör Anders Roosvall samtidigt vistades i Böhmen enligt notis i tidningen samma månad.

Det är möjligt att de kände varandra. Anders Rosvall (1869-1938) var djurvän och redigerade förutom Hjulsport tidningen Djurens värn. Att Yngve var en entusiastisk cyklist framgår av ett tidningsurklipp som tyvärr är odaterat/osignerat men beskriver hans cykelturer i Norrköping tillsammans

Odaterad bild från Lovö, se tex nedan.

med Karl Hammarberg. Yngve brukade låna ut cykeln till tidningens springpojkar. Cykeln användes av Yngve på måndagarna för "motionsåkning". Vid ett speciellt tillfälle orsakade ett sadelbrott att han körde omkull på Norra Promenaden. En av tidningspojken hade lyckats knäcka sadeln utan att informera ägaren. Efter detta olycksfall cyklade Yngve inte mer. Jakten på den skyldige springpojken beskrivs noggrant i artikeln men det hela slutar lyckligt och springpojken får efter att ha erkänt att han orsakat sadelbrottet, pengar till en kostym.

Sista åren

Yngve blev 1909 chefredaktör på Östgöta korrespondenten i Linköping, där han kom att stanna till 1917. Hans liberala idéer förändrades med tiden

och hans uppfattning drogs mer åt höger. Hans hälsa försämrades och han flyttade i oktober 1917 till sin bror Gustaf (1863-1921) på Edeby gård. Livet på Edeby beskrivs målade av Gustafs dotter Anna Greta i "Så minns vi Lovö". Yngve gillade inte bara cigarrer - Anna Greta skriver "Under kriget då sockret var ransonerat, sålde jag min sockerranson till min farbror som bodde hos oss. Han tyckte mer om socker än jag." Yngve hade en liten hund, vilket inte var ovanligt hos tidningsmännen. Tidningen Figaros utgivare Georg Lundström (1838-1910) var också hundägare - hunden Putte. På bilden från Lovö som är odaterad men antagligen från 1918 finns båda mina "grand onklar" med. Där finns också Yngves hund bland alla barn och kvinnor. Anna Greta är säkert ett av

alla barnen men någon förteckning vilka som var med på bilden finns inte. Yngve dog den 18 juli 1918 och begravdes på Lovö kyrkogård.

Yngve karakteriseras i en minnesruna: ”redbar, orädd och personligen vänfast, var han som människa alltid högt uppskattad av vänner och motståndare”

På Kungliga Biblioteket finns följande skrifter av Yngve registrerade:

Bondeklasser och den allmänna rösträtten 1895

Bondeklasser och rösträttsfrågan 1896

Ett inlägg i frågan om tidningsbefordringsavgifternas höjande 1904

Den stora meningslösheten 1904.

Medborgarnas eller demagogernas rösträtt 1905

Gunnar Svartengren

KÄLLOR:

Svartengrenska släkten Sigfrid Ehrling 1965.

Mauritz Hellberg *Frödingsminnen* 1925

Tidningsklipp

Om Birger Sjöberg Hedvig af Petersens 1956

Så minns vi Lovö Härje Bäärnman 1982.

NOMINERAD TILL ÅRETS LOVÖ- PERSON: PETER TUCKER

En leende Peter

Motiv för nomineringen

”Peter Tucker förtjänar att bli årets Lovöperson med tanke på hans långvariga engagemang för Lovö, hans många aktiviteter för den Engelska parken och kamp för Förbifart Drottningholm – en dragning av Ekerövägen i en tunnel under världsarvet, därutöver hans engagemang för att skapa konst i Lovö på de mest osannolika sätt (läs elskåp). Dessutom hans intellektuella vitterhet om samspelet Lovö visavi Världen.”

Vem är du, Peter?

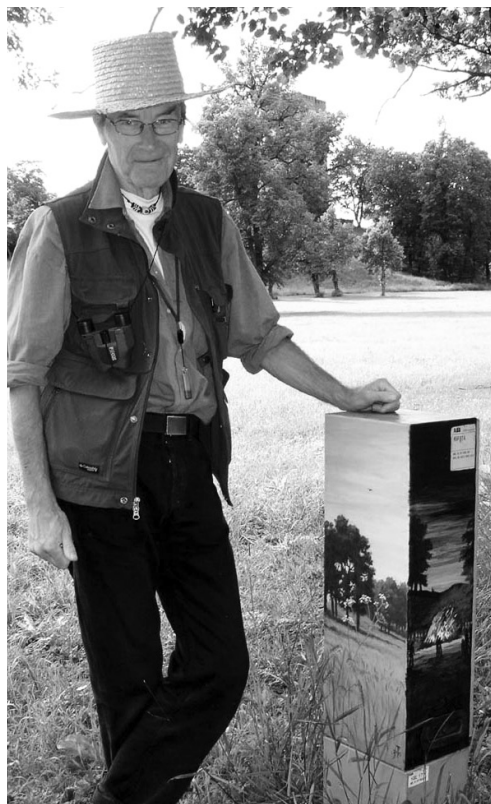
En som förhoppningsvis lyckats med den balansgång det är att ha benådats med två olika, men lika berikande nationaliteter, två hem på Jorden – i England och Sverige.

Vad är din relation till Lovö?

Jag kom till Sverige från England 1969 och träffade Cilla Ericson 1981. Hon bodde på Eriksberg i Drottningholm och det blev snart också mitt hem. Jag har således bott på Lovö i nära fyrtio år. Bor man på en plats som denna ö kan man inte undgå att engagera sig i den. Bättre finns inte!

Vad tycker du om och vad tycker du mindre om med Lovö?

Lovö är något så speciellt som en plats med en levande historia sedan stenåldern. Utgrävningar av boplatser från den svenska antiken finns dokumenterade i ord och bild, inte minst genom Fornstigen; här fanns förr ett levande bondesamhälle som till stor del stod för Stockholms matförsörjning; många gårdar står kvar än idag. Här finns även slottet från svensk stormaktstid, lekfullheten från den gustavianska tiden med teatern och den engelska parken, liksom modernismens arkitektur av storheter som Erskine och Celsing på Malmen, även denna ett fascinerande potpurri av arkitektstilar från 1600-talet framåt. Allt detta trots att ön ligger nästan mitt i Stockholm. Det är en unik genomskärning av hela landets historia och måste bevaras, inte minst med tanke på dess värde som utbildningsobjekt för skolbarn. Förbifarten som nu håller på att byggas är givetvis ett stort hot mot detta liksom den matarled rakt igenom Drottningholm som riksväg 261 utgör. Världsar-

Peter vid ett av sina elskåp i Drottningholmsparken

vet avskärs från resten av ön, vars bondekultur var själva förutsättningen för hovets existens och är en viktig del av dess historia. Beklämmande kortsynt tänkande av kommunens likväl som Stockholms och statens politiker.

Vad skulle du vilja se mer (eller mindre) av i hembygdsföreningen? Hur kan den bli bättre?

Hembygdsföreningen gör ett storartat arbete, särskilt under senare år. Som aktiv i föreningen Drottningholmsparkens Vänner, med ett medlemskap långt utöver bara Lovöbor, skulle jag vilja ha mer samarbete mellan den

och Hembygdsföreningen. Det skulle båda föreningarna vinna på. Vi har ju samma mål, att bevara Lovös rikedomar för framtiden.

Några tankar om vad som borde hända på Lovö för att göra ön bättre, roligare, vackrare?

Ploga upp Riksväg 261 som går rakt igenom Världsarvet och gör denna till en grusväg! Det skulle omedelbart bromsa bilarnas hastighet och minska trafiken över Lovön genom att bilisterna istället skulle välja vägen till fastlandet via Förbifarten Stockholm, som det var ursprungligen tänkt. Hade politikerna varit lite mer visionära hade de skapat Förbifart Drottningholm genom en tunnel och därmed både minskat resetiden mellan Ekerö och Brommaplan och bevarat Världsarvets fantastiska kulturskatt intakt, något som lockar hundratusentals turister till Lovö årligen.

Vad är din favoritplats på ön?

Prästviken, med dess hemliga badplats och urgamla tallen. Det finns också ett speciellt ställe i den Engelska parken som jag ofta återvänder till. Den ligger så att man har utsikt över kanalen och dammen kring Monumentholmen. Mycket sjöfågel brukar samlas där. Jag gillar att lyssna på fåglarna. De har kloka åsikter.

Claes Lindahl,

HOGSTA RIDANLÄGGNING

Det har hänt ganska mycket på Hogstas ridanläggning. Den äldsta ladugården har byggts om och är nu affär för allt för hästen och ganska mycket för ryttaren.

Jag gjorde ett studiebesök och såg ett antal prints med hästmotiv och träffade Eva Perninge, ägare av anläggningen. Hon frågade om Magasinet skulle kunna vara en lämplig lokal för att visa konstnärens oljemålningar. Eva tog med sig sin smartphone och tog en del bilder av Magasinets utrymmen och mailade dem till konstnären, Katja Hannula. Kanske skulle ett porträtt av Eva Perninge och ridanläggningen bli en intressant artikel i Eleonoraposten samtidigt som Magasinet tjänstgjorde som galleri för oljemålningar med hästmotiv?

Eva kom till Hogsta som hästskötare 1978. Hennes man, Kjell Perninge, hade drivit Hogsta som hästgård sedan 1970 med inriktning på hoppning. Ganska snart kom de fram till att Hogsta passade bättre för dressyr. Sedan 1988 har Eva haft det fulla ansvaret för Hogsta ridanläggning. År 1992 köpte Eva och Kjell Hogsta ridanläggning av Domänverket. 1982 kom Louise Nathhorst till Hogsta och dressyr tog över. Hon är nu huvudtränare med 12 hästar på Hogsta, en del för ridelever och en del egna. Louise var på Hogsta under sin främsta tid som dressyrryttare. Hon vann världscoupen i början av 1990-talet och tränar nu en del av Lovös dressyrryttare. Jag nickar åt Monica Sparre från Edeby som råkade vara på Hogsta samtidigt som jag träffade Eva.

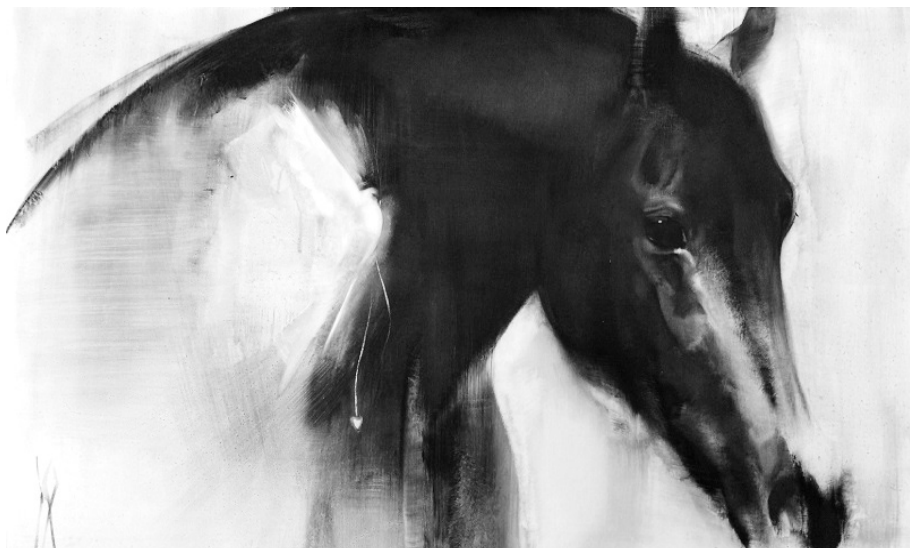
Den finska konstnären Katja Hannula visar sina oljemålningar i Magasinet

Eva är dressyrryttare med tre hästar på Hogsta. Eva har ett SM lagguld i dressyr och rider upp till Grand prix, som innebär ett avancerat program med avancerade rörelser. Eva nämner piaf och passage, som kräver utvecklat samarbete häst ryttare. Evas favorithäst heter Larus, 17 år, som Eva haft i 13 år. Jag förstår Evas engagemang för dressyr när hon med stor känsla beskriver det rus av glädje som fyller henne efter en lyckad rörelse. För denna upplevelse krävs gemenskap, samarbete och samhörighet mellan häst och ryttare – en slags magi. Man måste kunna lita på varandra och kunna kommunicera med hästen på hästens språk, ett kroppsspråk och ett känslotillstånd. Hjälperna är mycket små, knappt märkbara. Eva petar mig lätt på armen – så små. Jag frågar om hon sett filmen ”Mannen som kunde tala med hästar” med Robert Redford. Naturligtvis.

Eva vill utveckla både affären och ridanläggningen. Som mest hade Hogsta 65 boxar, nu är det 32. Affären finns på den frigjorda ytan. Här finns allt en dressyrryttare behöver och även det mesta för ryttaren. Den utvecklas bra och hela miljön är trivsam, god överblick med överraskande inslag. En grupp bekväma stolar med bord inbjuder till en kaffestund.

Från den 9:e till den 23:e september kommer den finska konstnären Katja Hannula att visa sina tavlor i Magasinet. Katja är välkänd för sina stora oljor med hästmotiv. Eva träffade Katja under Stockholm International horsseshow på Friends arena för några år sedan. De fick bra kontakt. Eva köpte några av Katjas tavlor och de bytte adresser.

I våras kontaktade Katja Eva och frågade om hon kände till något galleri som skulle passa hennes hästmålning-

ar. Eva gillar att hembygdsföreningen har renoverat våra tre byggnader på Hogsta och kom att tänka på att Magasinet kanske skulle vara en lämplig utställningslokal. Vi tittade tillsammans på Magasinet utrymmen och Eva fotade och mailade bilderna till Katja.

Vi kom fram till att översta våningsplanet med den friställda ytan, som är förberedd för utställningen om Lovös tidiga historia, skulle passa bra för ca 12 av Katja Hannulas ganska stora oljemålningar. Vi talade om villkoren för utställningen och var överens om en skiss jag mailade Eva för en tid sedan.

Det blir troligen så att Eva har hand om Magasinet nycklar under utställningstiden. De som vill se utställningen kontakter Eva (evaperninge@gmail.com) som öppnar och visar. Eva kommer bland annat att använda sociala medier för att nå den grupp hon vet är mest intresserad.

DROTTNINGHOLMS TENNIS- KLUBB 100 ÅR

Drottningholms sista ridhus invid Drottningholmsteatern. Ridhuset revs 1910 och på dess grund anlades sedan dagens två tennisbanor.

”I redlige män af Sveriges bondestam!” började Gustav V sitt borggårdstal till det svenska folket år 1917, ”Vår tid är allvarlig.”

Sverige befann sig 1917 på randen till en revolution. Redan i januari det året beslagtogs staten all brödsäd, mjöl och bröd, som ett resultat av det pågående kriget. Under hela det året skakades landet av hungerkravaller och upplopp.

1917 var året då Ernst Rolf gjorde succé på Fenixpalatset i Stockholm och det var också våren 1917 som man hittade en död svan i Drottningholmsparken. Sannolikt fanns det en oro över eventuella sabotage mot överklass och samhällsföreträdare. Svanen obducerades därför och veterinären C. B. Lundqvist fick i svaret veta att ”Den från Drottningholms slottsförvaltning insända svanen hade lidit av inflammation i körtelmagen och främre delen av tunntarmen.” Veterinären tillrättades att man borde undersöka vårvegetationen kring svandammarna. (Brevet, med analysintyg och räkning, finns i riksarkivet på slottet.)

På sommaren 1917 invigdes också tennisbanan i Drottningholmparken. Dessförinnan hade riksmarskalks-ämbetet meddelat ryttmästare Axel Wallenberg att han fått konungens godkännande till sin plan att anlägga en tennisbana vid teaterplanen, på själva grunden till det gamla ridhuset, som rivits några år tidigare.

Banan var en gräsbana (”Lawn-tennisbana”) och, enligt Gustav V’s önskan, ämnad att brukas av allmänheten, för att sprida intresset för tennissporten. I stadgarna från 1917 uttrycks detta som ”till begagnande av dem, som bo å eller invid Drottningholm”. Från kl. 8 på förmiddagen till skymningens inbrott var tennis-spel tillåtet, dock – värt att notera – ej under söndagar och helgdagar under gudstjänsttid.

Nyckeln till banorna innehades av slottsvaktmästare Jansson, hos vem man också kunde boka banorna. Tidsbokningen, som kunde göras högst 14 dagar i förväg, gav rätt till 45 minuters spel och på den tiden ingick också bollar i banhyran. Ordningsreglerna från 1917 föreskriver att ”Bollar skola efter slutat spel inräknas av de spelande och inläggas i därför avsedda lådor”.

Tennis är egentligen ett spel som uppfanns av några franska munkar på 1100-talet. På den tiden användes inte någon racket, utan man slog bollen mot en vägg med hjälp av handflatan. Det var först på 1500-talet som spelarna började använda racketar.

Tennisen var vid förra sekelskiftet en sport som var lika uppskattad av män som av kvinnor. De tre kvinnorna på denna bild är från vänster Elsa (?), Märta (Björkman?) och Ingeborg (Qvarnström?). Endast en man är namngiven – "Einar" längst till höger (privat foto från Ewa Linnros)

Tennisklubbens logga ritad av Odd Sandberg, 2017.

Pontus Qvarnström, en hängiven tennisentusiast på Drottningholm ca 1903 (privat foto från Ewa Linnros)

Eftersom tennisen krävde speciella anläggningar för att spelas, var det länge ett spel som utövades endast av den absoluta överklassen (bl.a. Henry VIII var en hängiven tennisspelare). Tennis-spelet har sedan utvecklats vidare och det är först på 1870-talet i England, som sporten började få den form som vi känner idag.

Drottningholm runt förra sekel-skiftet – här fanns redan då en grupp hängivna tennisentusiaster. Bland dem märktes Pontus och Ingeborg Qvarnström i Minerva, Bo Löfgren med sönerna Gunnar och Stig, Vivian och Karin Berg samt Märta och Bengt Björkman, för att nämna några.

Det var dessa ungdomar, totalt 22 stycken, som i augusti för precis 100 år sedan sammanställde följande skrivelse till ryttmästare Axel Wallenberg:

Herr Ryttmästare

Axel Wallenberg

Drottningholms ungdom ber att få till Eder frambära sin tacksamhet för det stora nöje Ni berett oss genom att inrätta och upplåta den utmärkta lawn-tennisbanan, där vi haft tillfälle att på bästa sätt öva denna roliga och vackra idrott. För oss alla som fått deltaga i spelet, har sommaren 1917 blivit en tid av gagn och glädje som vi länge skola minnas.

Drottningholm i augusti 1917

Med vördnad och tacksamhet

(Därefter följer 22 personers namnunderskrifter, varav minst 11 stycken var kvinnor)

Idag, år 2017, är allt detta 100-årig historia. Tennisen har nu blivit en världssport. Men invid Drottningholms slott ligger fortfarande tennisbanorna kvar, skuggade av parkens lövträd och vilande på det gamla ridhusets mossiga grundstenar. Lovöns alla tennisälskare kan idag bara instämma i det varma tack, som ungdomarna, för 100 år sedan, riktade till ryttmästaren Axel Wallenberg. Tennisbanorna är en underbar tillgång på ön.

**Grattis på 100-års jubiléet
tillönskas tennisbanorna och
Drottningholms Tennisklubb!**

Tennisklubbens styrelse önskar i detta sammanhang rikta ett stort och varmt tack till alla som bidragit med vänlighet, hjälp och med bildmaterial, ritningar, kartor, tillgång till arkiv och muntliga berättelser om tennisklubbens historia. Särskilt ska här nämnas:

Erik Norberg (fd. chef för riksarkivet)

Stefan Wirtén (Slottsfogde, Drottningholm)

Marie Edman-Franzén (Statens Fastighetsverk)

Ewa Linnros (journalist, Ekerö, som öppnat familjearkivets minnen från Drottningholm)

Bo Löfgren, Carl-Axel Linge, Anders Beck-Friis och Odd Sandberg.

/Rutger v. Schéele

Information på ladugårdsbacken

SOMMARMÖTET DEN 29 JULI I EKOLOGISKA LANTBRUKARNAS LOKALAVDELNING

Vi möttes kring ekologiskt lantbruk, el- och vätgasdrivna fordon, matkvalitet, lönsamhet och vårt landskaps förvandling från dåtid till nutid.

Sommarmötet hade många beröringspunkter men minst lika viktigt är att bara mötas och äta och fika ihop. Mixen av människor ger de spontana möten och samtal som har så många viktiga funktioner.

Lovö prästgård utgör en sydpost i distriktet och fick i år vara värd för det årliga sommarmötet i föreningarna Uppodlarna, Ekologiska Lantbrukarna i Uppland, och Upplandsbonden. Elin ser alltid saker i ett sammanhang och vill gärna visa upp det så. Därför kändes det naturligt att Lovö Hembygdsförening skulle bjudas in.

Ett 50-tal personer samlades på ladugårdsbacken där Elin berättade om gården och om sitt arbete med början

1985 då familjen Rydström övertog arrendet. Sedan 1987 har Prästgården varit kravcertifierad. Hon nämnde den långvariga kampen för att bli kvar som bonde på Lovö prästgård när Stockholms stift hade planer på att säga upp dem för att använda marken för "annat ändamål än jordbruk" samt "storleksrationalisering". Stödet från Lovö hembygdsförening bidrog till att de orkade fortsätta. Nu äger Elin och Karel Prästgården efter att ha utnyttjat arrendatorns hembuds rätt vid ägarbyte. Gården är en av kommunens få, men växande antal, ekolantbruk och enda mjölkgård. Framtiden ser ganska bra ut. Mjölkspriset är ökande och konsumenterna börjar bli medvetna om betydelsen av att köpa ekologisk mat.

Bertil sade några ord om Lovö hembygdsförenings arbete. Det är inte främst att ta hand om jordbruks-

Rödkulla och fjällkor

redskap som blivit omoderna. Lovös mycket utsatta läge så nära Stockholm gör att vi måste skydda kulturarvet från starka exploateringskrav. Nu har Lovö skydd av att ha blivit naturreservat. Vi önskar att den största jordägaren, Statens Fastighetsverk, som äger all brukbar jord utom Prästgårdens, tar större ansvar och ser till helheten för Lovö och alla lantbrukares potential att utveckla Lovö och naturreservatet. Idag ser man inte Lovö prästgårds verksamhet som viktigt utan nedprioriterar att de får utvecklas. Hembygdsföreningen arbetar för att SFV ska ändra sin policy.

Vi gick en bit för att få överblick. Arkeologen Bo Petré höll ett kort föredrag om hur landskapet vuxit fram från utskärgården för 7000 år sedan över bronsålderns rika beteslandskap till dagens lantbruk. Elin berättade att om man jämför dagens situation med den första jordbrukskartan från 1600-talet så har ägorna varit väldigt lika genom tiderna. Där man tog hö då tar vi fortfarande hö och kåltäppan låg där grönsakerna odlas idag. Över den närmaste åkern syns en skogs-

Uppodlarnas ordförande Kjell Sjelin

backe där bete har hållit undan sly och randbeväxning. Där betar amkor med sina kalvar. Vi gick dit och klappade rödkulle- och fjällkor.

Nu var det lunchdags. En utegrill sköttes av två ekodlare. De gjorde hamburgare med mycket grönt och en

Ekogrillarna

smakrik sås. Kaffe och nybakade bullar serverades vid borden i den tidigare lösdriftsladugården. Uppodlarnas ordförande, Kjell Sjelin, inledde med att berätta litet om sin organisation och inbjöd andra att säga några ord. Elin berättade om arbetet i Ekolantbrukarnas styrelse. Hon representerar Sverige i internationella sammanhang och arbetar för att EU:s lantbrukare i större utsträckning ska övergå till ekoodling med gemensamt regelverk. I våras var hon i Athen där hon för EU:s del försökte få genomslag för visionen om hållbart leverne genom att alla lantbruk tänker globalt och agerar lokalt. Pär Lindqvist beskrev hur han, anlitad av KIVA, kontrollerar att eko-

Köttssamordnare Maria Åkerstedt

lantbruken följer ekobestämmelserna. Vanligen stämmer han möte med lantbrukaren. Det går inte att dölja eventuella brister. Upplandsbondens är en organisation för KRAV-märkt ekologiskt kött. Köttssamordnaren, Maria Åkerstedt, gav en bild av hur organisationen arbetar. Fler gav mer, men Bertil klarade inte att både fotografera och anteckna.

Som läsaren förstår var lördagen den 29 juli mycket lärorik. Eva och Bertil var glada att Lovö hembygdsförening hade inbjudits och litet utmatade av all tankvärd kunskap.

Elin Rydström och Bertil Ottoson

**Avs:
Breidablick 2,
178 93 Drottningholm**

B

PROGRAM HÖSTEN 2017

Skärgårdskryssning med hembygdsföreningen den 10 – 11 september

Följ med på 22 timmars kryssning i skärgården med Birka Cruises. Båten avgår från stadsgårdskajen söndag kväll kl. 18.00 och är tillbaka dagen därpå ca kl. 16.00.

Medlemmar i hembygdsrörelsen får rabatt och medlemmar i Lovö hembygdsförening får en extra rabatt på 250 kr från hembygdsföreningen. Skicka kvittot med resenärernas namn och ditt kontonummer till hembygdsföreningens kassör, Staffan Lindholm, Artillerigatan 95, 115 30 Sth.

Mer information finns i Eleonora-Posten 2/2017 sid 35 och på hemsidan.

Marknadsdag söndagen den 10 september

Marknad vid Rörby med kaffeservering, lotterier, försäljning av närodlatade produkter. Visning av Ralph Erskines Lådan. I Hogsta är Smedjan öppen och i Magasinet finns en konstutställning.

Bakdag i Bagarstugan den 24 september från kl. 13

Vi tänder bakugnen och du kommer med deg som du vill baka bröd av. Recept finns på hemsidan, www.lovohembygd.com.

Vi är fortfarande amatörer, men lär oss mer varje gång. Välkommen att testa dina kunskaper!

VILL DU HJÄLPA TILL?

Vi söker dig som vill hjälpa oss på onsdagar.

Lovö Rödakorskrets driver en loppmarknad, Kupan, vid Gamla Stallet, Kungsgården. Den är mycket inkomstbringande tack vare generösa gåvor och engagerat och trevligt arbete av många frivilliga.

Pengarna skänks oavkortat till RK:s angelägna och viktiga projekt.

På onsdagar 10-12 är vi några stycken som packar upp, rensar, prissätter och städar för att göra lokalen attraktiv för våra kunder.

För mer information kontakta Marika von Schultz på 070 400 29 11.

Eleonora posten

ISSN 1651-6508

Utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Maria Wold-Troell

Manusstopp till nr 4 2017, 24 november

Lovö hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

www.lovohembygd.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0 Swish 123 576 35 94